

Tridesetletnica ustave. — Dne 21. decembra je bilo 30 let, odkar je bila izdana decemberska ustava. Dasi je ta ustava globoko posegla v vse naše javno življenje in je v premnogih ozirih znamenito predrugačila, se vendar te obletnice ni nihče zapomnil. To je jako žalostno znamenje, kajti četudi je ta ustava prikrojena v korist Nemcev in na škodo Slovanom ter je Nemcem omogočila, da so si znatno utrdili svoj položaj, moramo na drugi strani vendar priznati, da je ta ustava tudi Slovanom in posebno še nam Slovencem v premnogih ozirih bila na korist. Brez pretiravanja se lahko reče, da smo le vsled te ustave mogli v zadnjih letih vsaj deloma napredovati in utrditi svojo opozicijo, in bi bilo torej le prav da smo se je ob njeni tridesetletnici drugače spominjali, kakor drugi narodi.

Delegacijsko zasedanje. — Dne 22. t. m. sta imeli avstrijska in ogerska delegacija zadnjo sejo. Obe delegaciji sta odobrili skupni finančni zakon za l. 1898., dasi nobena ni vedela, kako se prispevek repartira! Tako slepo dovoljevanje ogromnih svot mora osmešiti vsak parlamentarizem. V avstrijski delegaciji je se pri tej priliki imela živahna debata. V imeni desnice je Jaworski izjavil, da desnica sicer dovoli, da se nagodba uveljavi s pomočjo § 14., a le s težkim srcem, da pa odklanja od sebe vsako odgovornost za to in da zadene vsa odgovornost jedino in izključno nemške poslance, kateri se z obstrukcijo spravili vso državo v nevarnost. Nemški poslanci so se izgovarjali, da je bila obstrukcija samo silobran, da pa jo radi opuste, ako se prekličejo jezikovne naredbe. V imeni Čehov je na to odgovoril dr. Herold, kateri je rekel, da so Čehi s temi naredbami dobili samo jeden del pristoječih jim pravic, zato se jim ne odreko, a če bi vlada brez njih vednosti in privoljenja naredbe preklicali ali Čehom na škodo predrugačila, uprli bi se temu Čehi z vso odločnostjo in brezobzirnostjo. Vlada je mogla iz teh izjav spoznati meje, do katerih sme s popustljivostjo napram Nemcem iti, ako jih prekorači, prisili Čeha, da se lotijo obstrukcije in bila potem tam, koder se nahaja zdaj.

Parlamentarna večina in nemška katoliška ljudska stranka — Jedro parlamentarne večine so Slovani, toda ta parlamentarna večina bi postala tisti hip manjšina, čim se loči od nje nemška katoliška ljudska stranka. Veliki večini te stranke se mora priznati, da se je v zadnjih parlamentarnih bojih krepko držala svojih slovanskih zaveznikov in se ni ustrašila silnega nemškonacionalnega viharja, kateri je nastal proti njej. Toda v stranki sami so tirolski poslanci ves čas delali zgago in večino opetovano spravili v največjo nevarnost. Dotično postopanje Dipaulijevo in Kathreinovo je našim čitateljem še vedno v dobrem spominu. Tudi sedaj ta frakcija ne daje miru. Večno ruje in spletke proti večini in še le zadnjič je Zallinger na nekem shodu govoril tako sovražno proti večini, da je to Slovane moralo do skrajnosti ogorčiti. Slovani bi bili to frakcijo že davno vrgli čez prag, da jim ni za res pošteno in zvesto nemško katoliško stranko, katera se seveda trudi, da ohrani jedinstvo mej svojimi pristaši. Žal, da je ruvanje tirolskih poslancev tudi že druge člane katoliške stranke zbegalo in celo dr. Ebenhoch. Ta je zadnje dni v svojem listu obelodanil članek, v katerem je grajal, da Slovani na nemškonacionalna izzivanja odgovarjajo s povdarjanjem svojega narodnega stališča. Iz tega članka se vidi, da se je tudi dr. Ebenhoch že ustrašil gibanja nemških nacionalcev in to je slabo znamenje za bodočnost parlamentarne večine.

Reka. — Te dni so se vršile nove volitve v reški občinski svet. Čigar člani so bili vsi odstopili, ker ogerska vlada ni spoštovala reške avtonomije, ampak je nekaj ogerskih zakonov siloma uveljavila tudi na Reki. Volilni boj je bil ljut. Madjari so se na vso moč trudili, da bi napravili zmešnjavo, a ni se jim posrečilo, kajti laški avtonomisti so zmagali z veliko večino.

Ogerska — Vsled nagodbe je prišla ogerska vlada v največjo stisko. Predložila je drž. zboru načrt zakona s katerim se samostojno podaljša nagodba za dobo jednega leta. Opozicijske stranke so se temu uprle z vso silo in dosegle nepričakovan uspeh. Ogerski državnozborni pravilnik ne pozna niti konca debata niti drugih taci priporočkov, kakršne je na pr. rabila večina avstrijskega parlamenta v minolem zasedanju. To je združenim opozicijskim strankam znatno olajšalo njih boj. Izdali so parolo, da se nagodba ne sme obnoviti, da mora Ogerska tudi v trojedinskih, carinskih in denarstvenih zadevah postati popolnoma samostalna in z dolžimi govori so tudi res dosegli to, da parlament vladnega zakonskega načrta ni mogel vzprejeti. Po jasnem besedilu ogerske ustave je s tem že zagotovljena samostalnost Ogerske tudi v rečenih zadevah. Ogerska ustava pa tudi ne pozna nobenega paragrafa, kateri bi pooblašal vlado, uveljavljati take stvari navedbenim potom. Vlada si je pomagala na jako premeten način. Pustila je namreč razmerje mej Avstrijo in Ogersko tako, kakor je sedaj, upajoč, pa potem parlament pripoznavajoč samostalnost Ogerske v carinskih in trgovinskih zadevah obnovi nagodbo na 10 let — kar pa se bržčas ne zgodi, prav ker se ni sklenila provizorna nagodba.

Srbija. — Zadnje dni je bilo usmrčenih več hajdukov, kateri so izvršili blizu 200 najgrozovitejših roparskih umorov. Dotična sodna obravnava je spravila na dan, da so ti hajduki morili največ samo politične nasprotnike radikalne stranke a da je bil njih glavni vodja radikalne kmetijske stranke poslanec Ranko Tajšić. Sodniki, prisitaši radikalne stranke, so Tajšića sicer obtožbe oprostili, a Tajšić je vzlic temu pobegnil v Črno goro. Z njim je izginil s pozorišča jeden politični voditelj, kateri je srbsko ime pred vsem svetom osramotil.



Obrtnija.

Moderna umetelna obrt.

Moderno literaturo imamo; moderno umetnost tudi, samo o moderni umetniški industriji še ni duha ni sluha. In vendar sta umetnost in umetniška obrt nerazdružno zvezani. Vsa zgodovina umetnosti in obrta nam to izpričuje. Ako kdo pogleda sliko Lionardovo, Fayenco Gubbiovo in kak zlatarski izdelek Pollajuolov, mora priznati, da sta bila slednje imenovana prav tako velika umetnika, kakor Linoardo, in isti utis ima kdor primerja kako sliko slavnega Watteaua s kakim porcelanskim izdelkom severskim ali s kako kovino saintgermainsko.

Literatura, slikarstvo in kiparstvo je zašlo v impresionizem, v naturalizem, v misticizem, toda umetelna obrt je ostala tam, kjer je bila in posnema kakor opica še vedno samo renesančne in rokoko-izdelke in še te brez ukusa, brez tistega razumevanja, katero naredi iz rokodelstva umetnost.

Kje so v tem oziru Francozi! Na francoskem cveto najrazličnejše umetelne obrtnosti. Obrtniki so se poprijeli že pozabljenih tehnik — tako vlivanja svinca — in stvarjajo čudevite reči, katere prodajajo po vsem svetu za drag denar, kajti ti proizvodi umetelne obrtnosti se ne kupujejo samo za kratek čas, samo za okratek, ampak za praktične uporabo.

V Avstriji smo v tem oziru daleč nazaj za Francozi. Nekatere stroke umetelne obrtnosti so se sicer znatno razvile, vendar še ne more nobena konkurirati s francoskimi izdelki, največ ker so vsi ti proizvodi premalo umetniško izdelani.

Pri nas Slovencih je umetelna obrtnost še v povojih. In kaj bi ne bila, ko niti dovolj krojačev in črevljarjev nimamo. Strokovna šola za lesno obrt in za čipkarstvo v Ljubljani se lepo razvija in priznati se mora, da se učni uspehi jako lepi. Lesorezna dela so lepa in ukusna, četudi še dolgo ne tako, kakor bi mogla biti in kakor bi bila, da imamo v tem oziru kaj tradicije in tudi kaj občinstva. Žal da razen lesorezne šole v Kočevju ni dobiti na Slovenskem zavodu, v katerem bi se gojenci navajali k umetelni obrtnosti, saj so vsi obrtni zavodi, naj se imenujejo že kakorkoli, namenjeni sami praktični omikl, omejeni na vsakdanje potrebe.

Nekaj izboljša te razmere obrtna šola, katera se osnuje v Ljubljani, največ koristi pa je pričakovati od obrtnega muzeja, in zato iskreno želimo, da se ustanovi čim prej mogoče.



Kmetijstvo.

Jeli treba tudi svinje snažiti?

Pri umni reji donašajo prašiči obilnih koristij. Od svinje lahko malo da ne vse obrneš v prid; tudi parklji, kosti, ščetine in čreva ne gredo v nič. Svinjsko meso in mast je skoro jedini poboljšek, ktere ga si sme privoščiti ubožnejši kmetovalec. Prašič se spita v kratkem času ter vrže lepe bankovce; za debela svinjčeta se najdejo vedno dobri kupci. Ali svinje bi dajale še mnogo več dobička, ako bi jih pravilno držali (gleštali), tečno krmili in večkrat snažili. Naš gospodar pa tega ne pozna. On svinjo povsem zanemarja, na pravilno hranjenje in na zdrave hleve se ne ozira, za čistočo in snago se prav nič ne briga; za vsako drugo domačo žival bolj skrbi, kakor za prašiča. In baš to je največja napaka pri naših svinjerejih; zaradi tega toliko boleznij, toliko nesreč in toliko neuspehov!

Gledé na krmljenje in na snago storé naši posestniki navadno tó-le: V nesnažno, s staro, okisano pičo do polovice napolnjeno korito vržejo nekoliko klaje, sem in tja površno nasteljejo. Jedino, kar storé za svinjsko snago, ja površno nastiljanje. Ljudje živé namreč še dandanes v neki nespametni veri, ktera uči krivo, da se valja prašič zavoljo same nesnažnosti po blatu. „Čim bolj je svinja blatna, čim bolj nesnažna, tim bolj ji tekne, tim bolj se redi,“ tako zatrjujejo neumni nevedneži. To misel so pododovali od svojih starih očetov in se dandanes se je držé, kakor klošč pasje kože. Pred toliko in toliko leti ni bila živinoreja tako razvita, kakor je današnje dni. Ljudje so videli, da valja svinjče po blatu, ter so dejali: „Glej no, kako mu to dobro dé.“ To mnenje se je preneslo od očeta na sina, od tega na njegove otroke, in

tako je šlo od ust do ust ter se je ohranilo med nekterimi nepokvarjeno do današnjega dne. Hvala Bogu, da se nahajajo tudi že gospodarji, kateri so se otresli starinske navade ter se držé novih in koristnih izkušenj. Umen živinorejec dá prasičem dosti sveže vode, da se v njej okópajo, očistijo in ohladé; nadalje je omiva vsak dan s hladno vodo, potem jih pa odrga s slamo. Debele svinje tudi po zimi — a ne z mrzlo, ampak z mlačno vodo — in kasneje jih odrga s cunjjo, da se posušé. Ta posel izvršuje v gorkih svinjakih, kajti znano mu je, da se sicer prašiči prehladé.

a) Svinja ljubi čistočo in snago baš tako, kakor vsaka druga domača žival. b) Čist in snažen prašič je vedno bolj zdrav ter c) donaša večjih dohodkov, kakor nečist in umažan. To troje bom skušal častitemu čitatelju v kratkem dokazati, da bo v prihodnje umno ravnal, sebi v korist, a meni v veselje.

Prašič pušča svoje blato vedno v jednoistem kotu svinjaka, da si ne ogrdi vsega ležišča; nikdar se ne vleže na onesnaženi prostor. Ako je le še nekoliko čiste slame v hlevu, poišče si jo ter zarije v njo. Ker se osnaži vedno v jednom kotu, in ker se ne vleže v blato, zatorej ljubi čistočo in zametuje nesnago. Res je, da se svinja rada drži blata, luž in mlak, a to stori le zaradi tega, da se ohladi. Privošči svinji čiste vode za kopanje, osnaži jo po koži, in prepričal se boš, da ne pojde nič več v blato in mlako. Ali si še videl kdaj, da se je valjalo svinjče po zimi v blatu? Po zimi tega ne stori, ker mu ni vroče, a po letu mora iti v nesnažne mlake, ker mu ne daš hladne in čiste vode.

Snaženje kože in omivanje z vodo je svinjam ravno tako, ali še bolj koristno, kakor ostalim domačim živalim. Zaradi pomanjkanja vode in nesnažnosti nastane mnogo svinjskih boleznij. Vsak se je že lahko prepričal, da bolehajo prašiči po letu češče, kakor po zimi. Vzrok tej prikazni je nesnaga in velika vročina, ktera škoduje posebno debelim svinjam. Ta povzročitelj pa se lahko odstrani s hladno vodo in snaženjem; pravi nespametnež je torej tisti, ki se ne varuje škode. Zakaj pogine v železniških vozovih toliko debelih prašičev? Zavoljo tega, ker jim primanjkuje sveže (frišne) vode, da bi se skopali in ohladili. Kaj je vzrok rsličnim izpuščajem na koži, kateri so včasih precej nevarni, ker jim se pridruži huda groznica? Najprvi, najpoglavitejši in najčešči vzrok tej bolezni je vročina in nesnaga. Uši opažamo največkrat na blatni in zanemarjeni koži; čista živina ne postane ušiva. Akoravno se priklati sem in tja kaka uš, vendar se hitro odstrani s snaženjem. V nesnažnih svinjakih dobé zanemarjeni pujski včasih toliko ušij, da začnó hirati in hujšati in često tudi poginejo. Gniloba ščetin je jako nevarna svinjska bolezen, vsled ktere pocepa mnogo živalij. Na gnilobi ščetin bolan prašič postane slab, nevečen in kasneje prav nič ne jé. Dlesna mu je vneta, iz gobca se izceja, smrdljiva slina. Ščetine tičijo prav rahlo v koži, malo dete jih more izpuliti; na koncu vsake izpuljene ščetine opazimo kapljico črne krvi. Žival vidno hira, da, često